

แนวทางพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียน
ระดับประถมศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา
ตำบลแม่อน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

Guidelines for development of learning according to Tri-Sikkha
in primary school of Mae Ngon Sub-district's Educational
Quality Development Center, Fang District, Chiang Mai Province

พระครูมนูญธรรมทัต

Phrakhrumanunthamthat

Phon Namanee

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus

Corresponding Author, Email: phrakhrumanunthamma@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา ตำบลแม่อน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา และ 3) เพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 3 โรงเรียน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานศึกษามีนโยบายการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ด้านการบริหารจัดการในด้านบุคลากร ด้านระบบบริหาร ด้านอาคารสถานที่ บรรยากาศห้องเรียน มีแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมเหมาะสม ปลอดภัย ด้านหลักสูตรสถานศึกษา มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีการจัดทำโครงการ และ ด้านคุณครูทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี สร้างศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบครูมีการ ศึกษาหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม อดทน อดกลั้นและสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่

2) ปัญหาอุปสรรค พบว่า สื่อเทคโนโลยี โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ทำให้เด็กติด

สื่อ ไม่ค่อยมีสมาธิ

3) แนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้นั้น พบว่า ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ต้องมาทำแผนร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา รวมถึงการกำหนดโครงการ กิจกรรม เป้าหมาย ตัวชี้วัดความสำเร็จร่วมกันโรงเรียน ผู้ปกครอง วัด ชุมชน เข้ามาใช้ชีวิต กิน อยู่ ดู ฟัง ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในเรื่องการพูดจา ไพเราะ อ่อนหวาน สุภาพ อ่อนโยน รู้จักกาลเทศะ สอนเรื่องเหตุผลให้เด็กรู้จักคิดแยกแยะให้มากขึ้น

คำสำคัญ: แนวทางพัฒนา, การเรียนรู้, หลักสูตรศึกษา, โรงเรียนระดับประถมศึกษา

Abstract

This research consisted of 3 objectives; 1) to study the state of learning management according to Tri-sikkha principle in elementary schools of Mae Ngon Sub-district's Educational Quality Development Center, Fang District, Chiang Mai Province, 2) to study the problems and obstacles in management of learning according to Tri-sikkha principle and 3) to seek ways to develop learning based on Tri-sikkha principle. It was qualitative research with purposive sampling. The research instrument for collected data was in-depth interview.

The results of research were found that: 1) Educational institutions had policies for learning management according to Tri-sikkha principle in management of personnel, management system, building, classroom atmosphere with learning resources, safe and suitable environment and the educational curriculum. There were activities for students' development with project preparation. The teacher set themselves a good example, created faith, values and right practice. The teachers had studied course Learning unit and learning management plans. They were friendly with learners and they were endowed with compassion, tolerance, and encouragement for the learners. 2) Regarding problems and obstacles, it was found that technological media, mobile phone and internet made children addicted to media and less concentrative. 3) Regarding the guidelines for learning development, it was found that

teachers, parents, school board must come up together with plan to develop learners in accordance with the problems. This included the determination of projects, activities, goals and success indicators with schools, parents, temples and communities. They should come to live, eat, listen and do activities together in order to exchange knowledge in the development of learners. The teachers must organize the learning and teaching activities in matters of sweet, polite gentle and humble speech. They ought to be mindful in circumstances and taught to think in more reasonable and analytical manners.

Keywords: Guideline for Development, Learning, Tri-sikkha, Primary School

บทนำ

การศึกษาและการพัฒนาถือเป็นหัวใจที่สำคัญในการวัดและเป็นตัวชี้ว่าสังคมไทยและประเทศชาติจะมีความเข้มแข็งมากน้อยเพียงใด ซึ่งหลายครั้งเมื่อกล่าวถึงการพัฒนาประเทศมักจะกล่าวถึงการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจแต่ความเป็นจริงแล้วในเป้าหมายของการพัฒนาไม่ใช่ความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวแต่เป็นความเข้มแข็งที่สะท้อนผ่านออกมาในมิติอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งต้องอาศัยการสร้างปัญญาให้เกิดความเข้มแข็งและเกิดการปฏิรูปการเรียนรู้อย่างแท้จริง จากปัจจัยพื้นฐานของสังคมซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ คน ต้องมีร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม และจริยธรรมซึ่งเป็นพื้นฐานที่ของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 3)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 หมวด 5 ได้วางแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐโดย มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ส่งผลให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยมีจุดมุ่งหมายและหลักการเพื่อการจัดการศึกษาที่ต้องเป็นเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มีแนวคิดการจัดการศึกษา ยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษาประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม อีกทั้งยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จากแนวคิดการจัดการศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติจึงได้กำหนดวิสัย

ทัศน์ไว้ว่า คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา 4 ประการคือ 1) เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีทักษะและสมรรถนะที่ดี 3) เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคม แห่งการเรียนรู้ และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศ อย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง

จากการประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาตื่นตัวเพื่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาในแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อันเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ คือ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข อันเป็นผลของการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่การจัดการเรียนการสอนมักจะมุ่งเน้นที่วิธีการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน กระบวนการเรียนรู้ที่ยึดหลักสูตรเป็นเกณฑ์ ยึดเนื้อหาสาระ การสอบเก็บคะแนนเป็นตัวตัดสินความสำเร็จโดยทำให้เกิดความเคร่งเครียด มุ่งเน้นการแข่งขัน และขาดความสุขในการเรียนรู้ การขาดการปลูกฝังความคิดในความภูมิใจในวิถีของวัฒนธรรม ขาดการบ่มเพาะคุณธรรม จริยธรรมและสุนทรียภาพ การจะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า เนื่องจากในการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กันไป วิธีการหนึ่งที่น่าจะได้ผลดีในการปลูกฝังและพัฒนาการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน คือ การใช้หลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักใหญ่ในการศึกษาอบรมของพระพุทธศาสนา เนื่องจากหลักไตรสิกขาเป็นระบบและเป็นกระบวนการทั้งหมดในการฝึกฝน อบรม ฝึกหัดเพื่อพัฒนาคนใน 3 ด้านคือ พัฒนาด้านพฤติกรรม เรียกว่าศีล พัฒนาด้านจิตใจ เรียกว่าสมาธิ และพัฒนาด้านปัญญา เรียกว่าปัญญา ทั้งนี้ก็เพื่อให้บุคคลมีการดำเนินชีวิตไปในวิถีที่ถูกต้องดีงาม ซึ่งพระธรรมปิฎก ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญาน่าว่า “ศีลเป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางกายละวาจาให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและทางวัตถุอย่างถูกต้องและมีผลดี สมาธิเป็นการฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจิตใจเป็นรากฐานของพฤติกรรม ยิ่งถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นแล้วก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย และปัญญาเป็นการพัฒนา

ปัญญาเพื่อเป็นต้นทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด” ผลการวิจัยของการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนช่วงปี พ.ศ. 2548-2549 จากการปฏิบัติของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปรากฏชัดเจนว่า ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าเรียนกับพระ ความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนคือ มารยาทไทย การพูดจาสุภาพและถูกกาลเทศะ การลดพฤติกรรมก้าวร้าว มีความเมตตาสูง เกิดความสงบมีสติด้วยการทำสมาธิ

เนื่องจากปัจจุบันปัญหาสังคมไทยได้ทวีความรุนแรงและมีความหลากหลายมากขึ้นตั้งเป็นข่าวปรากฏตามสื่อมวลชนจำนวนไม่น้อยที่สะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมถอยทางด้านคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน เนื่องจากเด็กไทยต้องผจญอยู่กับปัญหาความอ่อนแอของครอบครัว เช่น ปัญหายาเสพติด การใช้ความรุนแรง ทะเลาะวิวาท เป็นต้น สาเหตุที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งมาจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสพัฒนาเทคโนโลยี และการสื่อสารที่ไร้พรมแดน คนนิยมทางวัตถุมากขึ้น จากสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น ทำให้เยาวชน นักเรียนไม่มีเกราะในการป้องกันจิตใจ และถูกละเลยเรื่องการปลูกฝังในเรื่องศีลธรรมจริยธรรม จนทำให้ขาดความสำนึกต่อหน้าที่ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ขาดการใช้สติพิจารณาไตร่ตรอง และแสดงพฤติกรรมภายนอกที่ไม่เหมาะสม ถ้าการจัดการศึกษาได้นำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งประกอบด้วยไตรสิกขา มาใช้ในระบบการวัดการศึกษาเพื่อให้นักเรียน มีปัญญายังคิดจนมีจิตใจที่ใฝ่ดี มีศีล มีพลังในที่เข้มแข็ง และมีสมาธิในการศึกษาเล่าเรียน จึงสามารถเป็นภูมิคุ้มกันด้านทานจากสาเหตุปัจจัยในทางเสื่อมได้ จึงทำให้พ้นจากปัญหาดังกล่าวในทางหนึ่ง ซึ่งพระธรรมปิฎก ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญาว่า “ศีลเป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางกายละวาจาให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและทางวัตถุอย่างถูกต้องและมีผลดี สมาธิเป็นการฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจิตใจเป็นรากฐานของพฤติกรรม ยิ่งถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ตั้งงามแล้วก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ตั้งงามด้วย และปัญญาเป็นการพัฒนาปัญญาเพื่อเป็นต้นทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด

ผู้วิจัยเห็นว่าถ้าผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนมีความเข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา นำแนวทางพัฒนาการเรียนรู้อตามหลักไตรสิกขามาใช้มาปฏิบัติในชีวิตประจำวันจะช่วยให้ปัญหาดังกล่าวลดน้อยลงและทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการเรียนรู้อตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนระดับประถมศึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา ตำบลแม่ฮ่อง อำเภอดงหลวง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา ตำบลแม่ฮ่อง อำเภอดงหลวง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้อตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา ตำบลแม่ฮ่อง อำเภอดงหลวง จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยเอง ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลที่เป็นปฐมภูมิ (Primary Data) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของประชากรกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

2. ข้อมูลที่เป็นทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัยนี้ คือ วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย สารานุกรม คุชกรีนินพอร์ และเอกสารต่างๆ ข้อความ ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Individual Indepth interview) โดยผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยอาศัยกรอบแนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามปัญหาวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการวิจัยและการนิยามศัพท์ปฏิบัติการ ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

2. ร่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ครอบคลุมและสามารถตอบวัตถุประสงค์ได้ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการวิจัย

3. นำร่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและเสนอแนะไปแก้ไข

ให้ถูกต้องตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

4. นำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำและแก้ไขแล้วเสนอต่อที่ปรึกษาในการใช้สำนวนภาษา ตลอดจนพิจารณาถึงความเหมาะสมทั่วไปของเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ โดยให้ครอบคลุมถึงรายละเอียดของเนื้อหา เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

5. นำไปใช้เก็บข้อมูลจริงกับผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

ผลการวิจัย

สภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา ตำบลแม่ฮ่อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันดังนี้

1. นโยบายเกี่ยวกับจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ด้านศีลสิกขา คือ การบริหารจัดการในด้านบุคลากร ด้านระบบบริหารที่ดี เป็นโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนต้นแบบรักษาศีล 5 ด้านอาคารสถานที่ บรรยากาศห้องเรียนดี มีห้องจริยธรรม มีแหล่งเรียนรู้อยู่ใกล้วัด สภาพแวดล้อมเหมาะสม ปลอดภัย ด้านหลักสูตรสถานศึกษา กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดทำโครงการ แผนงาน กิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ กิจกรรมมารยาทชาวพุทธ กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ด้านวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา นโยบาย ผู้บริหารครู นักเรียน รักษาศีล 5 เน้นระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต ตรงต่อเวลา มีจิตอาสา รักษาความสะอาด กินอยู่อย่างพอเพียง ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น คือ คิดเป็น พูดเป็น ทำเป็น ครูได้มีการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามหลักศีลสิกขา คือ ศึกษาหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอน การบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม และการฝึกปฏิบัติตามหลักธรรม ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และทุกสาระวิชาในด้านการสังเกตพฤติกรรมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดำเนินกิจกรรมตามแผนงานของโรงเรียน เช่น กิจกรรมหน้าเสาธงตอนเช้า กิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ รักษาศีล 5 สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ทำงานกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ส่วนผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามหลัก ศีลสิกขา คือ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร ในด้านการรักษาศีล สั่งสอนบุตรควบคู่กับทางโรงเรียน ค่อยช่วยเหลือสนับสนุน ส่งเสริมร่วมกับทางโรงเรียนในด้านการรักษาศีล พากันเข้าวัดหรือร่วมกิจกรรมในวันสำคัญ เช่น วันพระ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและนักเรียนเข้าร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามหลักศีลสิกขา คือ

ได้เรียนรู้ตามหลักสูตร ในทุกวิชา และร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมสวดมนต์ตอนเช้า และบ่ายก่อนเข้าเรียน การร่วมกิจกรรมทำบุญตักบาตรและไปวัดในวันสำคัญ ร่วมกิจกรรมเข้าค่าย คุณธรรมจริยธรรม

2. นโยบายเกี่ยวกับจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาด้านจิตตสิกขา คือ การบริหารด้านจิตใจของบุคลากรที่อยู่ในสถานศึกษาให้เป็นผู้ที่ คุณลักษณะ ด้านสมรรถภาพจิต คือ การมีจิตที่มีความสามารถในการคิดสูง ได้แก่ การเป็นผู้ที่คิดได้คล่องแคล่ว คิดได้รวดเร็ว ส่วนด้านคุณภาพจิต ได้แก่ มีจิตที่มีคุณธรรม ซึ่งทำให้เห็นถึงลักษณะของบุคลากรในสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็ง เป็นคนขยันหมั่นเพียร อุดหนุน มีสติ สมาธิ มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ มีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละเพื่อส่วนร่วม และด้านสุขภาพจิต คือ มีจิตที่มีสุขภาพดี มีจิตใจที่เป็นสุข สดชื่น แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน สมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต คือ มีจิตใจร่าเริง ผ่องใส สงบสุข ครูผู้สอนได้มีการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตสิกขา คือ เป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม อุดหนุน อุดหนุนและสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ความเป็นธรรม เป็นกลางในการวัดและประเมินผล ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ได้แก่ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตสิกขา คือ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร ได้แก่ การสวดมนต์ นั่งสมาธิ ก่อนนอน การประพฤติตนที่ถูกต้องตามกาลเทศะ ทั้งการพูด การกิน การปฏิบัติตนที่ถูกต้องต่อผู้อื่นและนักเรียนเข้าร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตสิกขา คือ ได้ร่วมกิจกรรมในห้องเรียนโดยการแบ่งหน้าที่กันทำงานเพื่อให้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ตนเองได้รับ ในการเรียนคุณครูให้ตั้งใจเรียน เพื่อให้เข้าใจเนื้อหาที่เรียน ตั้งใจ อุดหนุน ทำงานให้เสร็จ ส่งงานตรงเวลา และช่วยสอนเพื่อนที่ไม่เข้าใจ ช่วยกิจกรรมของโรงเรียน ไม่ทำผิดระเบียบ ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

3. นโยบายเกี่ยวกับจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ด้านปัญญาสิกขา คือ ผู้บริหารการบริหารจัดการโดยใช้ความรู้ ความเข้าใจ เน้นความรู้ตามความเป็นจริง การกระตุ้น คุณครูทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การสร้างศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันโลก และชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลส สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา คือ คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ดับทุกข์เป็น ครูได้มีการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามหลักปัญญาสิกขา คือ พัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์รอบด้านทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา) ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย

เป็นกัลยาณมิตร ให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาของตนเองและจากการฟัง พูดถาม อย่างมีปัญญา และ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามหลักปัญญาศึกษา คือ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรในการดำรงตนให้อยู่ในความพอเพียง ตามอรรถภาพของครอบครัว โดยให้เห็นวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ อยู่กับชุมชน ที่ถูกต้อง มีคุณธรรม ใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหา ให้บุตรหลานได้ร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาในครัวครอบตามระดับกำลังสติปัญญาและนักเรียนเข้าร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามหลักปัญญาศึกษา คือ ตั้งใจเรียน มีสติ มีวิจารณ์ญาณในการเรียนรู้จักวิเคราะห์ แยะแยก แก้ปัญหา ในการเรียนเพื่อให้เข้าใจองค์ความรู้ที่แท้จริง

ด้านปัญหาอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา ตำบลแม่ฮ่อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้สัมภาษณ์เสนอความคิดเห็นดังนี้

1) การจัดการเรียนรู้ตามหลักศีลสิกขา มีปัญหาอุปสรรค คือ ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน ต้องให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม อย่างจริงจังไม่ว่าจะเป็นเรื่องหลักสูตรการสอนลงไปถึงกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นหลักศีลสิกขา ชุมชน และผู้ปกครองควรเป็นแบบอย่างที่ดีกับเด็กในการดำเนินชีวิต ด้านครูเห็นว่า ผู้เรียนมีพื้นที่ต่างกัน ผู้ปกครองทุกครอบครัวต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก เมื่ออยู่ที่โรงเรียนหน้าที่ของครูผู้สอนได้จัดกิจกรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก แต่เมื่อกลับไปที่บ้าน ทางบ้านต้องสานต่อ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการพัฒนาให้เด็กรู้จักว่าสิ่งที่ทำสิ่งใดควรทำไม่ควรทำ ความถูกต้องที่แท้จริงคืออะไร นอกจากนี้ปัจจุบันมีสื่อเทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ที่ผู้เรียนสามารถเข้าไปดู ซึ่งถ้าไม่วิเคราะห์ หรือทำตามแบบอย่างที่ไม่ดี ก็เป็นตัวแปรที่ควบคุมได้ยาก ในการพัฒนาศีลสิกขา ส่วนผู้ปกครองเห็นว่า สื่อที่จะถ่ายทอดมาให้เด็กเข้าใจได้ง่าย ไม่น่าเบื่อ ต้องทำให้นักเรียนรู้สึกว่าอยากทำตามตัวอย่างสื่อและสังคมมักนำเสนอในด้านข่าวหรือสื่อเป็นแบบอย่างที่ไม่เป็นการส่งเสริมด้านนักเรียนมีความเห็นว่า รุ่นพี่จะเป็นคณะกรรมการนักเรียน เป็นผู้นำให้แก่รุ่นน้องในโรงเรียน แต่ยังมีน้องบางคน มีนิสัยก้าวร้าว ไม่ค่อยเชื่อฟัง

2) การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาด้านจิตตสิกขา มีปัญหาอุปสรรค คือ การปฏิบัติแล้วทำให้เป็นปกติคือความยั่งยืน เนื่องจากเด็กแต่ละคนมาจากพื้นฐานที่ต่างกันทั้งครอบครัว และพฤติกรรมที่ต่างกัน ทำให้การจัดการเรียนด้านจิตตสิกขา เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ครูต้องเข้าใจผู้เรียนแต่ละคน และพัฒนาผู้เรียนด้วยวินัยเชิงบวก ครูเสนอว่าความแตกต่างของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นด้านสมรรถภาพ สุขภาพ และคุณภาวะ ที่เด็กมีความพร้อมที่ต่างกัน บางคน มีสมาธิ มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง อดทน รับผิดชอบ เบิกบาน มองโลกในแง่ดี ซึ่งอาจ

มาจากพื้นฐานครอบครัวที่ดี สิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งต่างจากบางคน ดังนั้นการจะให้เด็กทุกคนมีจิตใจที่ดี ไปพร้อมๆ กันต้องใช้เวลา ครูต้องมีความรัก มีจิตวิทยาในการเข้าใจเด็ก ต้องสร้างกิจกรรมเพื่อละลายพฤติกรรมที่หลากหลาย ส่วนผู้ปกครองเสนอว่า เด็กติดโทรศัพท์ หรือสื่อจากอินเทอร์เน็ตมาก ถึงแม้อยู่ที่บ้านผู้ปกครองพูดอะไรไม่ค่อยฟัง ไม่ค่อยมีสมาธิ และไม่ช่วยทำงาน และนักเรียนเสนอว่า ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

3) การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาด้านปัญญาสิกขา ปัญหอุปสรรค คือ จากพื้นฐานของผู้เรียนที่ต่างกัน ทำให้เกิดปัญหาในการพัฒนาที่ไม่เท่ากัน ครูจึงต้องใช้วิธีการ กลยุทธ์ที่หลากหลายมาใช้ในการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมบูรณาการของโรงเรียน กิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียนหรือการช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีความพร้อมที่จะรับรู้และพัฒนาจิตตสิกขา ไปสู่ปัญญาสิกขา ตามศักยภาพความถนัดและความสนใจของตนเอง ครูเสนอว่า เกิดผลต่อเนื่องจากการมีสมาธิและจึงเกิดปัญญา เมื่อครูอบรมสั่งสอน จัดกิจกรรมที่ส่งผลต่อปัญญาสิกขาแล้ว ควรจะมีกิจกรรมต่อเนื่องจากโรงเรียนไปยังผู้ปกครอง ชุมชน ให้สานต่อตลอดไป ส่วนผู้ปกครองเสนอความคิดเห็นคือ เมื่อเด็กติดโทรศัพท์ก็ไม่ยอมอ่านหนังสือทบทวน การบ้านไม่ทำ หรือทำแบบไม่รอบคอบ ทำแต่ให้เสร็จไป และนักเรียนเห็นว่า นักเรียนต้องมีส่วนร่วมทั้งในชั่วโมงเรียนแต่ละวิชาได้ตั้งใจเรียน มีสติในการเรียน ในชั่วโมง อบรมจริยธรรมมีสมาธิในการสวดมนต์ ตั้งใจนั่งสมาธิ ช่วยกิจกรรมต่างๆ อย่างมีสติ ซึ่งบางครั้งก็ยังมีปัญหากับบางวิชาบางที่เรียนในตอนบ่าย ซึ่งอากาศร้อนทำให้ไม่มีสมาธิในการเรียน เนื่องจากอาคารเป็นอาคารไม้ ทำให้อากาศในห้องเรียนร้อน และการเรียนบางวิชาที่ยาก ไม่เข้าใจทำให้ไม่อยากเรียน

แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนระดับประถมศึกษาศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา ตำบลแม่ฮ่อง อำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้เสนอแนวทางดังนี้

1) แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาด้านศีลสิกขา ควรปรับปรุงพัฒนา คือ ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ต้องมาทำแผนร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียน ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการให้ผู้เรียนมีลักษณะอย่างไร รวมถึงการกำหนดโครงการ กิจกรรม เป้าหมาย ตัวชี้วัด ความสำเร็จ ร่วมกัน คณะครูควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ครูได้เข้ารับการอบรม มีการให้ขวัญและกำลังใจครูที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีการประกวดสื่อ กิจกรรมที่ครูใช้ในการพัฒนาผู้เรียนแล้วประสบความสำเร็จ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำไปใช้ในโรงเรียนหรือห้องเรียนของตนเองได้ ส่วนผู้ปกครองเสนอว่า ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในเรื่องปฏิสัมพันธ์ การพูดจา ไพเราะ อ่อนหวาน สุภาพอ่อนโยน รู้จักกาลเทศะ

สอนเรื่องเหตุผลให้เด็กรู้จักคิดแยกแยะ ให้มากขึ้นและนักเรียนเสนอว่า ควรจัดกิจกรรม ที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการนำเสนอ ตามความถนัดของนักเรียน เช่น การเรียนด้วยคอมพิวเตอร์ การใช้เทคโนโลยีในการเรียน การประเมินการเรียนรู้อารมณ์ร่วมกันทุกขั้นตอน การออกไปเรียนรู้ นอกสถานที่ ให้เห็นสถานการณ์จริงตามหลักความจริง

2) แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาด้านจิตตสิกขา ผู้บริหารเสนอว่า ควรปรับปรุงพัฒนา คือ จัดโครงการ กิจกรรมที่ โรงเรียน ผู้ปกครอง วัด ชุมชน เข้ามาใช้ชีวิต กิน อยู่ ดู ฟัง ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน คณะครูเสนอว่า ควรจัดกิจกรรมร่วมกับ ผู้ปกครอง วัด ชุมชน เข้ามาเกี่ยวกับใช้ชีวิต กิน อยู่ ดู ฟัง ทำกิจกรรมร่วมกันให้มากขึ้น เพื่อให้เข้าถึงกิจกรรม เห็นปัญหา หาทางออก แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการพัฒนาบุตรหลาน ควรชี้แนะ แนวทางพัฒนาร่วมกัน ส่วนผู้ปกครองเสนอว่า ควรจัดกิจกรรมการประเมินผู้เรียนด้านความตั้งใจ การทำงานให้สำเร็จ เนื่องจากเด็กจะกลัวครูหรือเชื่อฟังครูมากกว่าผู้ปกครองและนักเรียนเสนอว่า ควรจัดกิจกรรมที่มีความน่าสนใจ ใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยต่อสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียน เข้าใจในเนื้อหา เช่น การสืบค้นด้วยระบบอินเตอร์เน็ต การทำกิจกรรมด้วยการลงมือทำ

3) แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาด้านปัญญาสิกขา ควรปรับปรุงพัฒนา คือ ควรมีการขยายผล สร้างเครือข่าย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิธีการ นำเสนอกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาซึ่งกันและกัน คณะครูเสนอว่า ควรจัดกิจกรรม การประชาสัมพันธ์ ให้รางวัลแก่เด็ก ครอบครัวที่เป็นแบบอย่าง เป็นตัวอย่างที่ดีในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว มีผลการเรียนที่ดี หรือเป็นตัวแทนโรงเรียน ในการแข่งขัน ไม่ว่าจะเป็นทางวิชาการ กีฬา ดนตรี หรือเป็นจิตอาสา ช่วยเหลือชุมชน เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติ การเป็นแบบอย่างที่ดี ส่วนผู้ปกครองเสนอว่า ควรจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็ก นำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถต่อยอดจากสิ่งที่เรียน เช่น การส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมทักษะภาษา ส่งเสริมเทคโนโลยี ตามความความถนัดของนักเรียนและนักเรียนเสนอว่า ควรจัดกิจกรรม ให้นักเรียนได้ทำชิ้นงาน / ผลงานที่แสดงถึงความสามารถของตนเอง ในด้านสติปัญญา ตามความถนัดของตนเอง การประเมินคุณภาพผู้เรียนควรประเมินทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะที่ดี โดยคิดเป็นการผ่านแต่ละระดับตามความสามารถของนักเรียนจริงๆ

อภิปรายผล

สภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา ตำบลแม่ฮ่อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาตามสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา ตำบลแม่ฮ่อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้บริหารมีความคิดเห็นดังนี้

1. นโยบายเกี่ยวกับจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาด้านศีลสิกขา คือ การบริหารจัดการในด้านบุคลากร ด้านระบบบริหาร ด้านอาคารสถานที่ บรรยากาศห้องเรียน มีแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมเหมาะสม ปลอดภัย ด้านหลักสูตรสถานศึกษา กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดทำโครงการ แผนงาน กิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ กิจกรรมมารยาทชาวพุทธ กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ด้านวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา นโยบาย ผู้บริหาร ครู นักเรียน รักาศิล 5 ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น คือ คิดเป็น พูดเป็น ทำเป็น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวิธานสุนทร(พระครูวิธานสุนทร, 2554 : 6) ที่วิจัยเรื่อง การพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาวัดตากฟ้า อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดนครสวรรค์) ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ไตรสิกขา หมายถึง หลักปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตใจหรือพัฒนาตนเอง 3 ชั้น ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ในด้านศีลสิกขา หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติ กาย วาจาอย่างสูง ศีลเป็นเบื้องต้นเป็นความสำรวมระวังเพื่อความถึงพร้อมแห่งธรรมเป็นกุศล ดังนั้น นโยบายจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาด้านศีลสิกขา ต้องฝึกอบรมในทางความประพฤติ กาย วาจา ดังโครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนได้ออกแบบวางแผนพัฒนาผู้เรียน

2. นโยบายเกี่ยวกับจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาด้านจิตตสิกขา คือ การบริหารด้านจิตใจของบุคลากรที่อยู่ในสถานศึกษาให้เป็นผู้ที่คุณลักษณะ ด้านสมรรถภาพจิต คือ การมีจิตที่มีความสามารถในการคิดสูง ได้แก่ การเป็นผู้ที่คิดได้คล่องแคล่ว คิดได้รวดเร็ว ส่วนด้านคุณภาพจิต ได้แก่ มีจิตที่มีคุณธรรม ซึ่งทำให้เห็นถึงลักษณะของบุคลากรในสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็ง เป็นคนขยันหมั่นเพียร อุตสาห มีสติ สมาธิ มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ มีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละเพื่อส่วนร่วม และด้านสุขภาพจิต คือ มีจิตที่มีสุขภาพดี มีจิตใจที่เป็นสุข สดชื่น แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน สมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต คือ มีจิตใจร่าเริง ผ่องใสและสงบสุขซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา (คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา, 2556; 4) กรอบแนวคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ. สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2561. และแนวคิดของกรมวิชาการ (คู่มือการสร้างค่านิยมคุณธรรม จริยธรรม และวินัยระดับประถมศึกษา) ที่กล่าวว่า การพัฒนามนุษย์หรือพัฒนาชีวิตนั้นจะเป็นไปด้วยดีต้อง

อาศัยความเชื่อความมั่นใจ และความรู้ความเข้าใจที่เป็นพื้นฐานสำคัญ 2 ประการ คือ 1) ความเชื่อ ความมั่นใจในศักยภาพของมนุษย์ว่า สามารถฝึกฝนพัฒนาได้ การพัฒนามนุษย์คือการดึงเอาศักยภาพที่มีอยู่ออกมาพัฒนาให้จงกามและให้ได้ผลดีที่สุด และ 2) การทำให้บุคคลรู้จักตนเองและเสริมความพร้อม ความสามารถในการตอบรับต่อสิ่งภายนอกก่อนที่จะก้าวไปในการพัฒนาตนเอง การพัฒนาผู้เรียนจึงต้องใช้วิธีการที่สามารถนำเอาศักยภาพที่ผู้เรียนมีอยู่มาพัฒนาและใช้ให้ได้ผลดีให้รู้จักตัวเองตามความเป็นจริงและสามารถตอบสนองสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง

3. นโยบายเกี่ยวกับจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาด้านปัญญาสิกขา คือ การบริหารจัดการโดยใช้ความรู้ ความเข้าใจ เน้นความรู้ตามความเป็นจริง การกระตุ้นคุณครูทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การสร้างศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลส สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา คือ คิดเป็น แก้ปัญหาเป็นและดับทุกข์เป็นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวิริยญาณสุนทร(พระครูวิริยญาณสุนทร, 2554: 12) ได้กล่าวในวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา อธิปัญญาสิกขา หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง ดังนั้นการบริหารจัดการโดยใช้ความรู้ ความเข้าใจ เน้นความรู้ตามความเป็นจริงจะทำให้ให้นักเรียนเกิดปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูงในการเรียน

ปัญหาอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนระดับประถมศึกษาศึกษาศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา ตำบลแม่ฮ่อง อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ด้านศีลสิกขาจะเกี่ยวกับนักเรียนที่อยู่ในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน ทำให้ความคิด ความเข้าใจและการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ จึงแตกต่างกัน สิ่งสำคัญที่สุดคือ ผู้ใหญ่ ผู้ปกครองต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน อีกประการหนึ่งสื่อต่างๆ โดยเฉพาะพฤติกรรมจากสื่อเทคโนโลยีในรูปแบบต่างๆ นักเรียนยังไม่ค่อยเข้าใจในการใช้สื่อพวกนั้น ผู้ปกครองต้องสอดส่องดูแลและคอยให้คำแนะนำเสมอและที่สำคัญมากที่สุดคือ ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการสอนตามหลักไตรสิกขามีน้อยหรือไม่มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องไตรสิกขามากนักจึงจัดกระบวนการเรียนการสอนได้ไม่ถูกต้องและเหมาะสมนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระรัชเวรณ เตชวณโณ(รุ่งเรือง) (พระรัชเวรณ เตชวณโณ (รุ่งเรือง), 2558; 45) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนที่ปงกรวิทยาพัฒนา (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนที่ปงกรวิทยาพัฒนา (ทวีวัฒนา) ใน

พระราชูปถัมภ์ฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร สภาพแวดล้อมโรงเรียนสะอาดร่มรื่นเป็นธรรมชาติเงียบสงบเอื้อต่อการเรียนการสอน ปัญหา คือ บุคลากรมีประสบการณ์ในการสอนตามหลักไตรสิกขาที่แตกต่างกัน รูปแบบ วิธีการสอนของแต่ละคนจึงไม่เหมือนกัน โดยมีข้อเสนอแนะให้ฝึกอบรมไตรสิกขาแก่บุคลากรโดยเน้นที่ การ ปฏิบัติจริงและจัดทำคู่มือการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา ขณะที่โรงเรียนจัดบรรยากาศ และปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรทั้งนักเรียน ครูและผู้บริหาร ปัญหา คือ ครู และผู้บริหารมีความ เป็นแบบอย่างที่ดีในโรงเรียนแต่ขาดการประสานสัมพันธ์ร่วมกับชุมชน ในลักษณะที่เป็นโรงเรียนวิถี พุทธโดยเสนอแนะให้นำนักเรียนร่วมทำกิจกรรมของวัดและ ชุมชน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และเจตคติที่ดีต่อกัน

สภาพการพัฒนาการเรียนรู้อตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา ตำบลแม่จอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ครูมีความคิดเห็น ดังนี้

1. ครูได้มีการดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้อตามหลักศีลสิกขา คือ ศึกษาหลักสูตร หน่วยการเรียน และแผนการจัดการเรียนรู้อ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียน การสอน การบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม และการฝึกปฏิบัติ ตามหลักธรรม ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และทุกสาระวิชาในด้านการสังเกต พฤติกรรมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดำเนินกิจกรรมตามแผนงานของโรงเรียน เช่น กิจกรรมหน้าเสาธงตอนเช้า กิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ รักษาศีล 5 สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ทำงานกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระราชเวรณ เตชวณโณ (รุ่งเรือง)(พระราชเวรณ เตชวณโณ(รุ่งเรือง),2558; 45) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียน รู้อตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนที่ปึงกรวิทยาพัฒน์ (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ได้มีข้อเสนอแนะให้ฝึกอบรมไตรสิกขาแก่บุคลากร โดยเน้นที่การปฏิบัติจริงและจัดทำคู่มือการจัดการเรียน การสอนตามหลักไตรสิกขา

2. ครูได้มีการดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้อตามหลักจิตตสิกขา คือ เป็น กัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม อดทน อดกลั้นและสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่ เสมอ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อให้กับผู้เรียน มีความเป็นธรรม เป็นกลางในการวัดและ ประเมินผล ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการ ศึกษา ได้แก่ 1) รักษาดี ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้อ 5) อยู่อย่าง พอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

ของพระมหาสุริยา โอภาโส(บัณฑิต) (พระมหาสุริยา โอภาโส(บัณฑิต), 2554; 54) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ (ไตรสิกขา) เพื่อพัฒนาคุณธรรมด้านความมีวินัยและความรับผิดชอบในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนจุลสมัยสงขลา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ (ไตรสิกขา) มีพฤติกรรมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบในตนเองหลังเรียนอยู่ในระดับดีมาก ดังนั้น ถ้าครูได้มีการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตสิกขา คือ เป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม อดทน อดกลั้นและสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน มีความเป็นธรรม

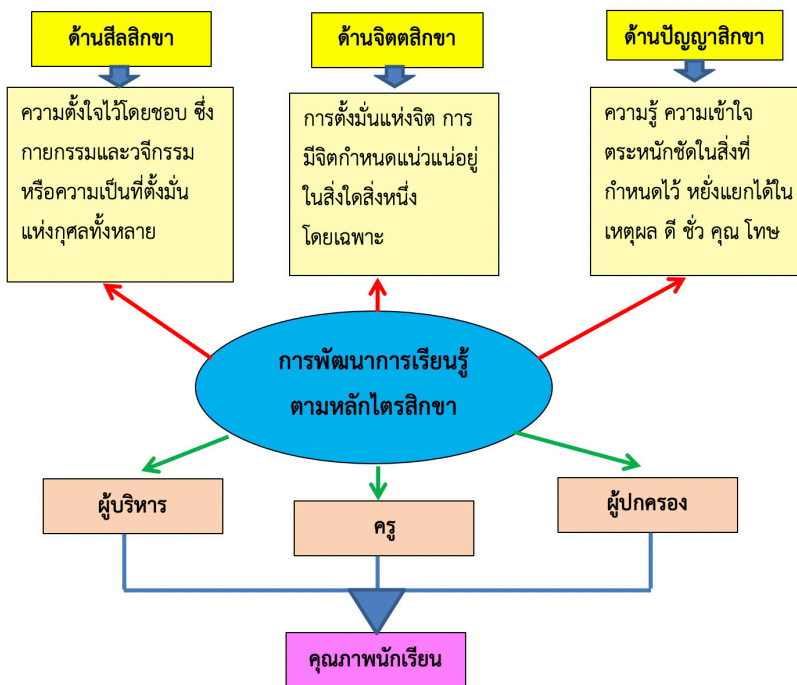
3. ครูได้มีการดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักปัญญาสิกขา คือ พัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์รอบด้านทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา) ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นกัลยาณมิตรให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาของตนเองและจากการฟัง พูด ถาม อย่างมีปัญญาซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฝ่ายบริการการฝึกอบรม ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่กล่าวถึง รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขาที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรมทั้งศีลหรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ต้งาม สำหรับตนและสังคม สมาธิ หรือ ด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้ม แข็งและสงบสุขและปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยบคาย (โยนิโสมนสิการ) โดยมีครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตรสำคัญที่รักและปรารถนาดีที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียรพยายาม ระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขา

องค์ความรู้จากงานวิจัย

การพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา โดยการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ ปัญหาอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ และแนวทางพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา 3 คือ สीलสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา ได้แก่ ผู้บริหาร ครูประจำชั้น และผู้ปกครอง เพื่อกำหนดนโยบายการพัฒนา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาให้แก่ นักเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพ มีความรู้ ความคิด คุณธรรมและความประพฤติดี มีชีวิตที่ดีและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนา ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป เนื่องจาก

ปัจจุบันสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อมและการศึกษา ทั้งนี้เพราะความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์มือถือ ทำให้เด็กนักเรียนติดเกมส์ มีสมาธิสั้น ก้าวร้าว ไม่สนใจการเรียน ส่งผลให้การดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นต้องนำเอาหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขามาปรับใช้พัฒนา นักเรียนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พร้อมทั้งจะเผชิญต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุป

การจัดการเรียนรู้ ถือเป็นงานสำคัญทางการศึกษา หน่วยงานของรัฐบาล มีหลักการจัด หลักการบริหารที่ดีแล้ว สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือ รัฐควรย้าและสอดแทรกการ เสริมความรู้ด้านศีล สมาธิและปัญญาให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพราะหลักไตรสิกขานี้ ช่วยพัฒนาการเรียนการสอนได้จริงและยังช่วยให้ปรับพฤติกรรมของนักเรียนได้ด้วยศีลคือ การรู้จักประพฤตินให้ดีได้อย่างไร ด้านจิตตสิกขาจักช่วยให้รู้จักคิด ไตร่ตรองว่า สิ่งใดดีควร

ทำ สิ่งใดทำแล้วไม่ดี ไม่ควรทำ ส่วนด้านปัญญาจักช่วยให้รู้จักใช้ปัญญา ความในทางที่เหมาะสม ถูกต้องตามกาลเทศะนั้นเอง

คุณค่าของการจัดการและพัฒนาศึกษาด้วยหลักไตรสิกขา ทั้งผู้บริหาร คณะครู ผู้ปกครองและนักเรียนจักตระหนักว่า เป็นกิจกรรมที่ช่วยขัดเกลาจิตใจให้นักเรียนเป็นคนดี ด้านศีลเป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางกายละวาจาให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและทางวัตถุอย่างถูกต้องและมีผลดี นักเรียนจักมีวินัยและประพฤติตนอย่างเหมาะสม ทำให้เยาวชนตระหนักถึงว่าควรประพฤติตนเช่นไร ด้านจิตตสิกขาหรือการมีสมาธิเป็นการฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจิตใจเป็นรากฐานของพฤติกรรม ยิ่งถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ตั้งงามแล้วก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ตั้งงามด้วยและด้านปัญญาจักคิดไตร่ตรองเช่นไรและที่สำคัญคือ จักเกิดปัญญาในการคุ้มครองตน เกิดปัญญาในการศึกษาและเกิดปัญญาในการดำเนินชีวิตในสังคมที่เหมาะสม หน่วยงานนี้ควรมีการจัดสัมมนาให้ความรู้และช่วยการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนด้วยหลักไตรสิกขาเป็นประจำ

บรรณานุกรม.

- กรมวิชาการ. (2548). **คู่มือการสร้างค่านิยมคุณธรรม จริยธรรม และวินัยระดับประถมศึกษา.กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร : ศรุสภา.**
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพมหานคร: ศรุสภา.**
- คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. (2556). **กรอบแนวคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ. สืบค้น 16 มีนาคม 2561. จาก <https://www.vitheeбудdha.com>.**
- พระครูวิริญาณสุนทร. (2554). **การพัฒนาคุณธรรมตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาวัดตากฟ้า อำเภอดงตาล จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.**
- พระมหาสุริยา โอภาโส. (2554). **การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ (ไตรสิกขา) เพื่อพัฒนาคุณธรรมด้านความมีวินัยและความรับผิดชอบในตนเองของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนจุลสมัยสงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ.**
- พระราชเวรณ เตชวณฺเณ. (2558). **การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนที่ปังกรวิทยาพัฒน์ (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร.วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**